

ПУРІЙ

УДК 658.5:338.512

Ганна Володимирівна
ann-kopeika@ukr.netТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ СТРУКТУРИ
СУКУПНИХ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВTHEORETICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION AND EVALUATION
OF THE STRUCTURE OF THE TOTAL COSTS OF INDUSTRIAL
ENTERPRISESк.е.н., асистент, Криво-
різький економічний
інститут ДВНЗ "Криво-
різький національний
університет"*Стаття присвячена дослідженню теоретичних засад формування та оцінки структури сукупних витрат на основі операційного левериджу. В статті узагальнено визначення операційного левериджу та обґрунтовано необхідність уточнення його властивостей та методів оцінки.**Статья посвящена исследованию теоретических основ формирования и оценки структуры совокупных расходов на основе операционного левериджа. В статье обобщено определение операционного левериджа и обоснована необходимость уточнения его свойств и методов оценки.**The present article is dedicated to theoretical principles of formulation and evaluation of the structure of the total costs based on operational leverage. The article summarizes the definition of operational leverage and the necessity of clarifying its properties and methods of assessment.***Ключові слова:** оцінка, структура витрат, операційний леверидж**Ключевые слова:** оценка, структура расходов, операционный леверидж**Keywords:** assessment, cost structure, operating leverage

ВСТУП

У процесі формування витрат, в умовах роботи промислових підприємств, вирішальну роль відіграють постійні та змінні витрати, ефективність яких характеризується операційним левериджем. Дія операційного левериджу визначає ступінь ризику господарської діяльності підприємства. Ефективне формування сукупних витрат передбачає визначення та ґрунтовний аналіз показника операційного левериджу в системі «витрати – випуск – прибуток».

МЕТА РОБОТИ

Зважаючи на зазначене вище, постає завдання ґрунтовного дослідження терміну «операційний леверидж», що становитиме підґрунтя до розроблення методичних основ формування сукупних витрат на промислових підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використано наступні методи: аналізу наукових джерел – при виявленні специфічних особливостей та модифікації трактування поняття «операційний леверидж»; індукції та дедукції для формулювання мети, завдань досліджень, висновків та рекомендацій; систематизації та узагальнення – при дослідженні теоретико-методологічних засад визначення ефективності формування сукупних витрат.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проблеми формування та оцінки витрат досліджують вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: Бланк І.А., Бригхем Ю., Елгерс П., Кларк Дж.,

Кларк М., Міллер М., Модільяні Ф., Прінгл Дж., Савицька Г.В., Соломон Е., Турило А.М., Цал-Цалко Ю.С. та інші [1- 19].

Проте, проведений аналіз наукових джерел показав, що у вітчизняних наукових економічних джерелах не наведено чіткої трактовки понять «леверидж» та «операційний леверидж», досить багато розбіжностей спостерігається щодо особливостей застосування операційного левериджу. Тому практичне використання розподілу витрат на постійні та змінні й аналітичне визначення оцінки ефективності їх співвідношення потребує методологічного обґрунтування.

Термін «леверидж» запозичений з англійської мови - «leverage», вже достатньо широко використовується у вітчизняній спеціальній літературі. Відзначимо, що у Великобританії для тієї ж мети застосовується термін «Gearing» [1, 2]. У деяких монографіях використовують термін «важіль», що не має лінгвістичного підґрунтя, оскільки в буквальному перекладі з англійської мови важелем є «lever», але не «leverage» [3, 4].

Леверидж в перекладі з англійської «leverage» має декілька значень: дія важеля, система важелів; сила, зусилля важеля; засіб для досягнення мети; використання кредиту для здійснення фінансових операцій [5].

«Леверидж» в трактуванні за економічною енциклопедією [6] українською мовою подається як «левередж»: «Левередж – це:

1) фінансовий механізм управління формуванням прибутку підприємства, який забезпечує оптимальне

співвідношення окремих видів капіталу чи окремих видів витрат. Розрізняють фінансовий левередж та операційний левередж;

2) співвідношення вкладень капіталу в цінні папери з фіксованим доходом (облігації, привілейовані акції) та вкладень у цінні папери з нефіксованим доходом (звичайні акції);

3) різниця між прибутком підприємства на акціонерний капітал та прибутком на інвестований капітал (левередж фінансовий).

Розрізняють левередж додатний (прибуток на акціонерний капітал більший від прибутку на інвестований капітал) і левередж від'ємний (за протилежної ситуації)» [6].

Звідси випливає плутанина з термінологією. Необхідність у формулюванні поняття операційного левереджу й розробленні методів його оцінки спочатку виникла з появою завдання формування бюджетів крупних капіталовкладень. Багато альтернативних проектів можуть істотно розрізнятися за структурою витрат, що й зумовлює необхідність розрахунку критичних обсягів продаж. Крім того, достатньо очевидно, що операційний левередж як найважливіша характеристика технічної і технологічної сторін діяльності підприємства істотно впливає і на структуру джерел засобів. Може скластися враження, що контроль за рівнем операційного левереджу актуальний лише для комерційних організацій, що мають високий рівень постійних витрат. Це вірно лише частково, оскільки світовий досвід засвідчує, що в ринковій економіці абсолютно буденною є диверсифікація виробничої діяльності.

Подальшого розвитку це поняття набуло з погляду бізнесу, де високий ступінь операційного левереджу, за інших рівних умов, свідчить, що відносно незначні зміни в обсягах продаж призводять до значних змін у величині прибутку й рентабельності власного капіталу [7, 8].

В економіці під словом левередж розуміють процес управління активами й пасивами підприємства, направлений на зростання (збільшення) прибутку [9, 10].

Левередж у розрізі фінансової сфери трактується як певний чинник, невелика зміна якого може спричинити істотні зміни результативних показників [11].

Термін «левередж» може вживатися в декількох значеннях:

1) фінансовий левередж (фінансовий важіль) - відношення позикового капіталу компанії до власних засобів. Характеризує стійкість компанії - чим вище левередж, тим вище ризик;

2) операційний (виробничий) левередж або операційний важіль - відношення темпів зміни прибутку до темпів зміни виручки від продаж. Допомогає спрогнозувати зміни прибутку при зміні виручки або визначити, яка виручка необхідна для отримання потрібного прибутку;

3) співвідношення запасу товарів і суми капіталу;

4) відношення позикового капіталу компанії у вигляді вартості випущених цінних паперів з фіксованим доходом (облігації, привілейованих

акцій) до вкладень у цінні папери з нефіксованим доходом (звичайні акції);

5) співвідношення вкладень капіталу в цінні папери з фіксованим доходом (облігації, привілейовані акції) і вкладень у цінні папери з нефіксованим доходом (звичайні акції) [12].

Варто зазначити, що у вітчизняній та закордонній літературі зустрічаються різні модифікації цього терміну: операційний важіль, виробничий левередж, виробничий важіль, господарський важіль [1- 17].

Якщо частка постійних витрат велика, говорять, що компанія має високий рівень операційного левереджу. Для такої компанії іноді навіть незначна зміна обсягів виробництва може привести до істотної зміни прибутку, оскільки постійні витрати компанія вимушена зазнавати в будь-якому випадку, виробляється продукція чи ні. Один з провідних фахівців у галузі фінансового менеджменту Ю. Брігхем підкреслює, що рівень постійних витрат компанії високий і не знижується в період падіння попиту на продукцію, підприємницький ризик компанії збільшується. Для невеликих підприємств, що спеціалізуються на одному виді продукції, характерний високий ступінь виробничого ризику [13].

Огляд літератури щодо дії механізму операційного левереджу різноманітний невизначеностями та суперечностями. Наприклад, Дж. Кларк, М. Кларк і П. Елгерс [14] вважають, що операційний левередж вимірює чутливість (еластичність) прибутку до зміни обсягів продаж і змінюється безпосередньо зі співвідношенням постійних витрат у повних витратах. Е. Соломон і Дж. Прингл роблять аналогічне твердження: «Чим вище у фірми співвідношення постійних операційних витрат до змінних операційних, тим вище її операційний левередж» [15]. Деякі автори роблять вважають, що альтернатива виробництва продукції спричинить більш капіталоемний процес виробництва (і менш трудоемний), який стане причиною збільшення рівня операційного левереджу [16, 17].

У вітчизняній теорії до сьогоднішнього дня не склалося чіткого трактування терміна «операційний левередж», немає єдиної визнаної методики щодо його оцінки та практичного застосування. Так, за Великим економічним словником, «левередж операційний - частка операційних витрат у повних витратах на виробництво продукції» [6], що є по суті тавтологією. А за Економічною енциклопедією «операційний левередж - механізм впливу на суму та рівень прибутку через зміну співвідношення постійних і змінних витрат» [12].

ВИСНОВКИ

Більшість вітчизняних економістів стверджують, що дія операційного левереджу виявляється в тому, що зміна виручки супроводжується сильнішою динамікою зміни прибутку. Зважаючи на проведений аналіз наукових джерел, доцільним є трактування операційного левереджу як показника, що дозволяє визначити зміни прибутку залежно від змін виручки від реалізації. Зазначене потребує систематизації та обґрунтування терміна, уточнення властивостей,

окреслення методів оцінки та практичного застосування операційного левериджу.

Подальші дослідження зумовлені наявними обмеженнями при практичному використанні операційного левериджу з метою підвищення ефективності управління сукупними витратами на підприємствах, тому що механізм дії зазначеного інструмента розкритий ще недостатньо.

Список використаних джерел

1. Merton H. Miller Leverage/ Nobel Lecture / Merton H. Miller. - December 7 / Economic Sciences, 1990. pp. 292 - 300.
2. Модильяни Ф., Миллер М. Сколько стоит фирма? Теорема ММ: Пер.с англ. – 2-е узд. / Ф. Модильяни, М. Миллер . – М.: Дело , 2001. – 272с.
3. Хамидуллина Г.Р. Управление затратами: планирование, учт, контроль и анализ издержек обращения / Г.Р.Хамидуллина . – М.: Экзамен, 2004. – 352с.
4. Хейне П. Экономический образ мышления / пер.с англ./ П. Хейне – М.:Новости, 1991. – 704с.
5. Мюллер В.К. Большой англо-русский словарь / Сост. В.К. Мюллер, А.Б. Шевнин, М.Ю. Бродский. - Екатеринбург: У-Фактория, 2006. - 1536с.
6. Економічна енциклопедія: Двох томах. Т2. / Редкол.: Б.Д. Гаврилишин та ін. – К. “Академія”, - 2001 – 758 с.
7. Витвицкая М.С. Методические рекомендации по составу затрат, включаемых в себестоимость продукции, работ и услуг на предприятиях, фирмах и других структурах / М.С. Витвицкая, А.П. Киселев - К., 1993. - 245 с.
8. Житна І.В. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. Навчальний посібник / І.В. Житна, А.М. Нескреба - К.: Вища школа, 1992 – 191 с.
9. Володькіна М.В. Економіка промислового підприємства. Навчальний посібник / М.В. Володькіна - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 196с.
10. Бланк І.А. Управление прибылью / И.А. Бланк. – К.: Ника – Центр, 1998. – 543 с.
11. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз / Ю.С. Цал-Цалко - К. Центр учбової літератури, 2008. - 566 с.
12. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т 1. / Редкол.: С.В. Мочерний та ін. – К.: «Академія», 2003 – 864 с.
13. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент: Полный курс / Ю. Бригхем, Л. Гапенски – Санкт-Петербург: Экономическая школа, 1998.Т1 - 463с.
14. Clark J.J. Financial Management A Capital Market Approach. Holbrook Press Inc. / J.J. Clark, M.T. Clark, P.T. Elgers - Boston, Mass., 1976.
15. Solomon E. An Introduction to Financial Management (2nd edition), Goodyear Publishing Company Inc. / E. Solomon, J.J. Pringle - Santa Monica, California, 1980.- 47p.
16. Archer S.H. Financial Management, An Introduction. / S.H. Archer, G.M. Choate, G. Racette - John Wiley and Sons, 1979.D.
17. Уилсон П. Финансовый менеджмент в малом бизнесе. Перевод с английского. / Под редакцией Микрюкова В.А. - М.: Аудит, 1995. - с. 135.
18. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Савицкая Г.В. – Минск : ООО «Новое знание», 2000. – 688 с .
19. Турило А.М. Управління витратами підприємства: Навч. посібник / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 120 с.